

Hünkâr'ın Çağı

Tanrı elçisi şöyle dedi: " Allah'ım sen yemekten içmekten arınımsın ve uzaksın. Kulların seni nasıl ağırlasın?"

Yüce Tanrı buyurur:

" – Benim sevgili peygamberim! Söyle inanlara: Gönül evlerini alçak gönüllülük, âşıklık süpürgesi ile süpürsünler

Hırsı, nasılı, niçini, ikiyüzlülüğü, hainliği, çekemezliği ve dedikoduyu süpürüp atsınlar. Yaptıkları kötü şeylere pişmanlık duysunlar ve pişmanlık suyu ile yıkansınlar. Gizli işlerden vazgeçsinler. Sevgi sofrasını döşesinler."

a) İslâm Dininin Doğuşu

Orta Arabistan'da 7.Yüzyılda doğan İslâmiyet, kısa zamanda Arap Yarımadasına yayıldı. 8.Yüzyılda Ortadoğu'dan Uzakdoğu'ya, Çin sınırlarına, Batı'da ise Kuzey Afrika'dan Endülüs'e kadar uzandı. Bu arada Arap Yarımadasına komşu olmasına rağmen, İslâmiyet Anadolu'ya giremedi. Ne Emeviler (iki kez 673 ve 718'de İstanbul'u kuşatmalarına rağmen) ve ne de Abbasiler zamanında Müslümanlık Anadolu'ya yayılmadı.

b) Anadolu'ya Türk Göçleri

*Asya Büyük Hun Devleti'nin dağılmasından sonra Hazar Denizi çevresinde yoğunlaşan Türkler 200 yıl kadar bu bozkırlarda göçebe olarak yaşadılar. 4. yüzyıl sonlarında Batı'ya doğru hareketlendiler. Gotları Batı'ya sürerek kavimler göçlerini başlattılar. 4. ve 6. yüzyılda Kafkasları aşarak Anadolu'yu (Bizans) iki kez girdiler. Sivas, Ankara, Konya hatta Antakya'ya kadar inerek yağmaladılar. Aynı yoldan geri döndüler. * Abbasiler zamanında Türkler, Avasım Eyaletlerine kölemen asker olarak yerleştirildiler. Hatta bu arada İmam Zeynel Abidin'in oğlu Zeyd 825'lerde Malatya'ya yerleşir. (Battal Gazi bu koldan çıkar) Bunlardan ayrılan bir kol Isparta'da Veli Baba ocağını doğurur.

* Abbasilerde Memun ve Mutasım (813 – 843) zamanda Azerbaycan'da Babek adlı biri Erdebil'in Hurrem köyünde Arap / İslâm egemenliğine karşı ayaklandı.(bunlara Hurremîler de denir) Ayaklanmayı Abbasi ordusunda komutan olan (Kölemen) Afşin Bey bastırdı. (838) Babek ayaklanmacıları içinde 2 000 kadar Türk savaşçı Anadolu'ya (Bizans) sığındılar. Bu sığınmacılar Divriği – Arguvan – Malatya dolaylarındaki **Pauliken**'lerle karşılaştılar. Onlarla Heteredoks oluşları nedeniyle karıştılar. İleride Anadolu Aleviliğinin içinde yer aldılar. Bu gurupta Anadolu'ya sığınmalar devam etti. Bunlarda Aleviler içinde yer aldılar.

* Türkler Anadolu'ya yerleşmek amacıyla Malazgirt Zaferi'nden sonra geldiler. Olağanüstü bir hızla hem Anadolu'yu fethettiler hem de İslâmlaştırdılar. Öyle ki 1071'den beş sene sonra 1076'da Boğazlara ulaşarak **İznik** başkent olmak üzere **Anadolu Selçuklu Devleti**'ni kurdular. İ. Arslan'ın oğlu Kutalmış onunda oğlu Süleyman Şah ve kardeşi Mansur Türkiye'nin temellerini attılar.

* Selçuklu soyu ve Devleti İslâm'ın Sünni mezhebindedir. Kontrol edemedikleri göçebe Alevi / Şîî Türkmenleri Anadolu'ya sürerler.

Şîî – Bâtîni – İsmailî toplulukları Anadolu zoraki göçürttüler.¹

* Cengiz Han' (1167 –1227) ın kurduğu Moğol İmp. nun akıl almaz kıyımı, kırımı, kent uygarlığına ve tarıma verdiği çok büyük zarar Orta Asya ve Orta Doğu' nun çehresini değiştirdi. Anadolu'ya en büyük göçler (daha doğrusu sığınmalar) bu yüzden oldu.

* Harzemşahlar Devleti hakani A. Muhammed Harezmşah Cengiz Han'a 1220 Devletabat Savaşında yenildi ve devleti yıkıldı ise de oğlu Celaledin Harezmşah (1220 – 31) Tebriz'de Harzemşahlar Devletini yeniden kurdu. Cengiz'e karşı A. Selçukluları (1.A. Keykubat 1220 – 1237) ile işbirliği yapacağı yerde Ahlat'ı işgal etti. Ve Yassıçimen Savaşı'nda A.Keykubat'a yenildi.(1231) Harzemşahlar Devleti dağıldı. Tutsak edilen ordu ve Cengiz' in şerrinden kaçan Harzemşahlar halkı Anadolu'ya sığındı. Bu sığınmacılar Erzurum – Erzincan – Tunceli – Sivas dolaylarına yerleştirildiler. Hatta ileri gelenlerine **iktalar** verildi.

* Cengiz'in torunu Hülagü, İran'a vali olunca (vali = ilhan) Sünni Şîî ayırımını körükledi. Bağdat'ı alarak Abbasilere son verdi.(1258) Halife Musta'sim öldürüldü. Abbasilerden bir kaç Mısır'a kaçarak Memluklulara sığındı. Sultan Baybars bu kaçanlardan birini Mustansir adı ile halife ilan etti. Halifelik Osmanlılar Mısır'ı alıncaya kadar burada devam etti. Yavuz Mısır'ı fethedince Halife Mütevekkil III.'ü İstanbul'a götürdü. O'da halifelik yetkilerini İstanbul'da Y. Selim I. devretti. (?) Böylece halifelik Osmanlılara geçti 1517 – 1924)) Bu olaydan ötürü de (Abbasilerin yıkılmasından dolayı) Anadolu'ya bir hayli sığınmalar oldu.

* 12. yüzyılda Anadolu mutasavvıf derviş akınına uğrar. 13. yüzyılda ise Anadolu artık mutasavvıf derviş yatağı olmuştur. Moğol istilâsı öncesi (1243) Anadolu'da bir nüfus patlaması yaşanır. Anadolu'nun aldığı Türkmen göçü; C. Cahen' e göre 200 – 300 bin, İ. Kafesoğlu'na göre 600 bin, M. Halil Yinanç'a göre 1.milyondur. 13. yüzyılda Anadolu'

¹ Baki Öz, H. Bektaş Veli'nin Yaşadığı Tarihsel Ortam

da geçen Rubruck nüfusun 1/10 Türk olduğunu bildirmektedir.

* Anadolu alabildiğine etnik ve inanç bakımından çeşitlenmiştir. Göçlerle gelenler saf değil, Aleviler, Melamiler, Kalenderiler, Vefailer, Şamanlar, Müslüman – Şamanlar ve öteki Asya dinleri. Yerli halk ise saf Hıristiyan (Ortodoks) değil. Süryani Pauliken, Bogomil, Katolik vb.

* Haçlı Seferleri (1096 – 1270) Anadolu'daki inanç yapısına adeta tuz – biber ekmiştir. Heteredoks Türkmenler ile yerli Anadolu Halkları arasında ki birlik ve dayanışmayı hatta kaynaşmayı bozmuş, düşmanlığa çevirmiştir. Hatta 4. Haçlı Seferi İstanbul'da kalmış, kenti ele geçiren Latinler (Katolik) Paleoglar (Rum – Ortodoks) Soyunun iktidarına son vermişler. Bu soy da Anadolu'ya geçerek Trabzon (1204 1461) ve İznik (1204 – 1261) İmp. larını kurmuşlardı. (İznik Rum İmp. İstanbul'u 1261'de tekrar alarak Bizans'ı yeniden kurmuştur.

* Bu yapı büyük sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunları düzelterek. Birlik ve beraberliği sağlayacak bir ulu kişiye gerek var. Bu kişi buraya görevli gelen Pir Hacı Bektaş' dir.

* Türklere bu kadar kısa zamanda Anadolu'yu **anavatan** olarak kazandıran tarihsel olgu iki nedene ve bu nedenlerin sonuçlarına dayanır. Birinci nedeni Anadolu'ya gelen Türkmenlerin yaşam biçimleridir. Türkmenlerin yaşam biçimleri nasıldı? Bunu biraz açalım.

*Türkler Müslümanlığa karşı Emevîler'in soygun ve talana dayanan ve de mevali anlayışlarına karşı şiddetle direnmişlerdir. Abbasîler döneminde özellikle Abbasî zulmünden kaçan Batı Türkistan'a sığınan **Ehlibeyt** soyunun mürşitliğinde hızla Müslümanlaşmışlardı. Türklerin İslâmlığı kabulü; Hz. Muhammet'in kurmuş olduğu Müslümanlığın saflığı ile (Emevi ve Abbasi yorumu ve değişiklikleri dışında) kendi değerlerini de katarak yeni bir senteze ulaştırmışlar (Türkmen – Alevi) ve bunu kabul etmişlerdir. (Bu sentezi yapan, ideal İslâm'ı Türkleştiren ve göçebelğe uygulayan ilk Türk mutasavvıfı **Hoca Ahmet Yesevi** (öl:1166) dir. Türkler henüz yerleşik yaşama geçmemişler, büyük ölçüde göçebedirler. Göçebelik üretim ve tüketimin genellikle ortaklaşa olduğu, sosyal sınıfların henüz ortaya çıkmadığı askeri demokrasi dönemidir.

* Bu tarihsel olgudan ikinci neden – sonuç ise; Anadolu'nun 1070'lerde ki sosyo – ekonomik yapısıdır. Bu dönemde Anadolu'da Bizans İmparatorluğu vardır. Feodal bir üretim biçimine sahip olan Bizans'ta artık düzen çürümüştür. Halkın can, mal, üretim ve pazar güvenliği kalmamıştır. Türklere Anadolu'yu kazandıran, Bizans'ın toprak temellerine işlemiş bulunan o kilise kanseriydi. Selçukluları Orta Anadolu'da, Osmanlıları Batı Anadolu'da tutunduran

durum aynı idi.² Bizans, halkının vergisini attırırken kilise bundan muaftı. Vergi yükü köylü ve esnafı sırtında idi.³ Bizans yönetiminin yerini Türkmenlerin almasına köylünün hiçbir tepkisi olmadı. Hatta Türkleri kurtarıcı gibi karşıladılar. Bunda etkili olan Türklerin “yetmiş iki millete bir gözle bakma” inanç ve anlayışının yanında üretim, pazar ve can güvenliğinin sağlanması askeri demokrasi anlayışları idi. Feodal Hıristiyan dünyası Türklerin bu ilerleyişini **Haçlı Seferleri** ile durdurmaya çalıştı. **1.Haçlı Seferi** (1096) Türkleri İznik'ten Konya'ya kadar gerilettiler. Özellikle Türklerin Balkanlara geçişini bütünü ile durduramadıysa da geciktirdi. Hele **4.Haçlı Seferi** (1204) ta Cumhuriyet dönemine kadar etkisini hissettirmiştir. Trabzon'da kurulan **Pontus Rum Devleti** (1204 1461) gibi. (1918'de bu devleti yeniden kurmak için **Trabzon'da Pontus Rum Cemiyeti** kurulmuştu.)

c) Anadolu Selçuklu Devleti (1076 – 1308)

Anadolu Selçuklu Devleti Selçuk Bey'in torunu Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah ve kardeşi Mansur tarafından kuruldu. Beyliğin kuruluşuna Bizans'ın destek verdiğini görüyoruz. Çünkü Rum ve Ortodoks olan Bizans, Latin ve Katolik olan İtalyanlara karşı Türklerin desteğini sağlamaktaydı.⁴ *A.Selçuklu Sultanlığı 1214'te **Sinop**'u 1221'de **Alanya**'yı alarak Anadolu'da birliği sağladığı gibi iç ve dış ticareti en üst düzeye çıkardı. Antalya'dan Kırım'a, İzmir'den Orta Asya'ya kadar özellikle İpek Yolu tarihinin en işlek ve canlı ticaretini yaşadı. Anadolu'da İpek Yolu'nun geçtiği yolların her konaklama yerine Kervansaraylar yaptırdığı gibi, yabancı tüccarların ticari mallarına devlet sigortası işlemini uyguladı.⁵ Ancak bu durum fazla sünmedi. A. Selçuklu Devleti hızla güçten düşmeye başladı. Bunda da üç tarihi olgunun neden – sonuç ilişkisi etkili oldu. Bunlardan birincisi A. Selçuklu yönetiminin aslına (göçebe – Türkmen) yabancılaşması, doğası gereği feodal yapıya kayması, sosyal sınıfların ortaya çıkması. İkinci neden – sonuç ilişkisi ise Moğolların tarih sahnesine çıkmalarıdır. Üçüncü tarihi olgu ise; Haçlı Seferleridir.

² **Dr. H. Kıvılcımlı**, Osmanlı Tarihinin maddesi, c:2, s: 180 Tarihsel Mad. Yyl. 1974 İstanbul

³ **E. Weber**, **Büyük Bir Devletin Doğuşu**, c:1, s. 41 Alan Y. cılık, 1986 İstanbul

⁴ **İ. Melikoff**, Efsaneden Gerçeğe H. Bektaş, s: 59, Cumhuriyet Yyl. 1998 İstanbul

⁵ **Osman Turan**, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, s: 126, 2.baskı. TTK, 1988 Ankara

*Moğolistan'da Cengiz Han (1167 – 1227) ve ardıllarının Asya ve Avrupa'ya bir baştan bir başa adeta ezmeleri. Anadolu'ya Türkmen göçlerinin ikinci aşaması işte bu dönemde başlar. Moğol akınları önünde kaçan Türkmenler Anadolu'ya yığılmaya başlarlar.

d) Hünkâr Anadolu'da

* Hacı Bektaş Veli 1209 / 1210 Nişabur'da doğmuş 1270/ 71 Sulucakarahöyük'te Hakka yürümüştür.

a) Velâyetname' ye göre ve A. Eflaki'nin 1318–1358 arası yazdığı Ariflerin Menkıbeleri adlı yapıta göre; Çağdaşları:

1- Mevlana = 1207 – 1273

2- Seyyit Mahmut Hayrani = ölümü: 1268

3 – Nureddin b. Caca = Öl: 1277

4 – Hacım Sultan = 13. Yüzyıl

5 – Ahi Evren = 1205'te Anadolu'ya geldi. 1227 – 28 Konya'da oturdu. 1247'de Kayseri'den Kırşehir'e geçti. 1261'de Moğollara karşı ayaklandı ve öldürüldü. Eşi, yakınları ve yandaşları Sulucakarahöyük'te Hacı Bektaş'a sığındılar. Burada oturdular.

6 – Abul Faraç al – Vasiti (1275 – 1343) H. Bektaş'ın yol kütüğünden (şecere) bahseder.

7 – Aşıkpaşaoğlu (Kırşehirli) Yapıtın 1502'de yazdı. H. Bektaş'ın, Osmanlı Devleti'nin kurucuları ile karşılaşmadığını ısrarla kayıt eder. (Onlardan önce yaşadığını)

8 – Ali Emiri ve başkalarının bulduğu 1295 – 1297 tarihli vakıfnamelerde ve de Şeyh Süleyman b. Hüseyin Mevlevî b. Şemseddin vakfiyesinde H.Bektaş için **Kuddisa sırruhu ve** merhum terimlerini yazmaktadır. Ki bu terimler ölenler için kullanılır. Ayrıca Sulucakarahöyük için **Hacıbektaş Kazası** diye de söz etmektedir.

9 – Hacıbektaş İlçesi Halk Kütüphanesi'nde 14 – 15 noda kayıtlıdır. Yine 119 noda da kayıtlıdır. “**Silsilename**” den alınan, Ankara Millî Kütüphane'de O -1251 noda kayıtlı “**Uyun al – Hudaya**” nın yazarı Resmî Ali (Giritli Derviş Ali Baba) nın istinsah ettiği (el yazısı ile kopya çıkarmak) “**Velâyetname**”de H. Bektaş için “**1209 – 1270**” ve “**63 yaş**” kaydı vardır.

* Güvenilir kaynaklar H. Bektaş'ın Yesevî – Melamî – Kalenderi akımlarının içinde olduğu, Anadolu'ya amaçlı görevlendirildiğini anlatırlar. Öyle ise Anadolu'ya geldiğinde yaşı 25'in üzerinde olmalı (1234) Yine kaynaklar O'nun Kayseri Battal Mescidinde Şeyh Evhaduddin Kirmanî (1164 – 1238)nin yanında kaldığını yazarlar. Kirmani'nin Kayseri'de 1234 'te kesin ayrıldığı bilindiğine göre Hünkâr bu tarihte veya az önce gelmiş olmalı. *Bütün bunlara rağmen Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin doğum ve ölüm tarihi üzerinde araştırmacılar

Anlaşmamaktadırlar. Bu konuda özgün bir araştırma yapan **Doç. Dr. Bedri Noyan Dede** detaylı bilgi vermektedir.⁶

* Babası 7. İmam **Musa Kazım**'ın soyundan gelen **Seyit Muhammet İbrahim Sani**,⁷ annesi ise Nişaburlu Bilgin **Şeyh Ahmet**'in kızı **Hatem**'dir.⁸ H. Bektaş, Ahmet Yesevi'nin öğrencisi ve halefi **Lokman Perende**'nin dergâhından yetişmiştir.⁹

Arapça ve Farsça öğrenmiş, Ahmet Yesevi öğretisini ve bu açıdan İslâmiyet'i ve Kur'an – ı Kerimi öğrenmiş, özümsemiştir. Öğrenimini tamamladığında Kutb'ül **Aktab** (çağının en ulu bilgisi ve bütün bilgelerin başı – **ser çeşme**) olarak irşat görevi ile **Diğer-ı Rum**'a (Anadolu) gönderilmiştir¹⁰. Anadolu'ya gelmezden önce Kâbeyi ziyaret ettiği oradan Halep üzerinden Elbistan'a oradan da Kayseri, Sivas ve Amasya'ya ulaştığı söylenmektedir. Amasya'da **Baba İlyas Horasani** (Baba Resul) hatta onun çömezi **Baba İshak**'la görüştüğü ve Baba İlyas veya Baba İshak'tan nasip aldığı da savlanmaktadır.

*Ehli Beyt soyundan gelen, Hz. Muhammed'den intikal eden kutsal emanetleri taşıyan ve Kutb'ül Aktab olan Hünkâr'ın Babailerden nasip alması pek mantıklı değildir. Zaten Aşıkpaşaoğlu'nun yapıtında Baba İlyas'ın müridi olduğu anlamı çıkmıyor. Yine aynı yapıtta “Baba İlyas'ın halifeleri” listesinde H. Bektaş adı geçmiyor.¹¹

*Ama Babailer ile görüştüğü ve Babailiğin esasları olan Vefailiği ve öteki akımlar olan Haydariliği ve Kalenderliği yani; Anadolu'daki temsilcileri Abdalan – ı Rum deyimini ile ifade edilen **Batınî** (Heteredoks) içerikli örgütleri iyice analiz ettiği bellidir.¹² Aslına yabancılaşan hatta büyük ölçüde Fars kültürü ve dilinin etkisinde kalan Feodal A. Selçuklu yönetimine karşı Babailerin 1240'larda öncülük ettiği halk ayaklanmasında (ki bu ayaklanma Oğuzların Büyük Selçuklu Sultanlığına karşı 1053'teki ayaklanmasına çok benzemektedir. Henüz Müslüman olmamış Şaman Oğuzlar, öncelikle yerleşik yaşama geçen ve Farşlılaşan (İranlı) B. Selçuklu yönetime başkaldırmışlar ve **Sultan Sancar**'ı tutsak ederek demir bir kafes içinde*

⁶ **Doç. Dr. Bedri Noyan Dede**, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, s: 1 vd. , Ardıc Yyl. 1998 Ankara

⁷ **Abdülbaki Gölpınarlı, Vilayet** – name, s: 1, İnkılâp K.evi, 1995 İstanbul

⁸ **Prof. Dr. A. Güzel**, H. Bektaş Veli ve Makalat, s: 23, Akçağ Basın Y. 2002 Ankara

⁹ **Prof. Dr. E. Ruhi Fırlı, Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik**, s: 136 vd. Selçuk Yyl. 1990 Ankara

¹⁰ **Prof. Dr. A. Güzel**, agy, s:24

¹¹ **Baki Öz**, agy, s:14

¹² **A. Yaşar Ocak**, **Kalenderiler**, s: 199 vd. TTK Yyl. 1999 Ankara.

üç sene (1153 -57) yanlarında **kağan** olarak gezdirmişlerdi. S. Sancar azat edildikten kısa bir süre sonra da ölmüştü. Büyük Suçluluk Devleti nasıl ki bu Oğuz ayaklanmasından hemen sonra Harzemşahlar Devleti'nce yıkıldı ise, Anadolu Selçukluları da Babaîler ayaklanmasının hemen arkasında Moğollara yenilecek ve onların günümüz deyimi ile sömürgesi durumuna gelecektir.¹³) kardeşi Menteş'i Sivas'ta kaybeden Hünkâr bu ayaklanmayı çok iyi gözlemlemiş, analiz etmiş ve bir senteze ulaşmıştır.

* Hünkâr Babailer ayaklanmasına katılmadı A. Eflaki yapıtında H. Bektaş için şöyle yazar. "H. Bektaş Baba Resul'un has halifelerinden idi. Baba Resul Diyar – ı Rum'da zuhur etmişti. Bazı topluluklar O'na Baba Resulullah diyorlardı. H. Bektaş'in marifetle dolu aydın bir kalbi vardı. O'nun yoluna girmedi". A.Eflaki Mevlevi idi. Zaten kitabında devamlı Mevlana'yı H. Bektaş'tan üstün gösterme gayreti içindedir. Hünkâr bu Babailer ayaklanmasına katılsa idi. H. Bektaş hakkında çok daha küçük düşürücü sözler yazardı. Çünkü Mevlana ve Mevleviler Moğol yanlısı idiler.

* Kaldı ki Elvan Çelebi de H. Bektaş'in Babalılar ayaklanmasına katılmadığını söyler.

* Babalılar Ayaklanmasının başlatılmasında Baba İlyas ile müridi Baba İshak arasında uyuşmazlık vardır. Baba İlyas zamanı erken bulmaktadır. Baba İlyas Amasya'da iken Baba İshak O'nun onayını almadan Adıyaman – Malatya – Maraş dolaylarında ayaklanmayı başlatır. Baba İlyas bir oldu – bitti karşısında kalır. Elvan Çelebi ve konuyu araştıran çağdaş yazarlar hep Baba İshak'ı suçlarlar.

* H. Bektaş da Baba İlyas gibi düşünmektedir. Olayı uzaktan izler. Zaten olaya katılsa veya destek verse idi. Sulucakarahöyük'te rahat bırakılmazdı. Üstelikte yanına bir hayli kılıç arttığı toplandığı halde, oysaki A. Selçuklu Devleti Malya Savaşından sonra kelle avına çıkmıştır bile.

* H. Bektaş bundan çok büyük sonuçlar çıkarmıştır.

Böylesi bir kıyımdan halkımı hatta insanlığı nasıl korurum. Öğretisinin temelinde **Barış – sevgi** vardır.

* A. Selçuklularının Moğollara Köseadağ Savaşında (1243) yenilmesini de yakından izlemiştir.

Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun genel durumu tıpkı 1918 -19'ların Osmanlı Devleti'ne benzemektedir. Anadolu Moğollar tarafından işgal edilmiş durumdadır. Hemen bütün büyük kentlerin askeri garnizonlarında Moğol askerleri vardır. Kimin sultan olacağına Moğol İlhanlı Devleti karar vermektedir. Selçuklu Han soyunda kim Moğollara daha çok vergi vaat ederse, kim Tebriz'e kadar gider Moğol Hanının eteğini öperse o sultan olarak

atanmaktadır. Hatta bazen iki sultan bile atandığı görülmektedir. Can ve mal güvenliği olmadığı gibi halk iliklerine kadar soyulmaktadır. Sultanlık el altında (vezir **Müiniddin Pervane**) güney komşuları Mısır Memluklularından Moğollara karşı yardım isterler. Memluk Sultanı **Baybars** Anadolu'ya gelerek Elbistan Savaşı'nda Moğolları yener. (1277) Selçuklular korkularından Baybars'ın karşısına bile çıkamazlar. Baybars ülkesine döndüğünde Moğol Hanı **Abaka** Anadolu'da büyük bir katliam yapar. Bu arada vezir Pervane'de öldürülür.

e) Hünkâr Sulucakarahöyük'te

Anadolu'da durum çok kötüdür. Bu durumda halka bir lider bir öncü bir kurtarıcı gerekti. O önder o kurtarıcı Anadolu'yu irşat etmek için görevli gelen Hünkâr'dır. Sulucakarahöyük'te bir güneş gibi doğar. Anadolu'yu güneyden kuzeye dolaşan Hünkâr Sulucakarahöyük'te yerleşmeyi uygun bulur. Bu bölgenin Türkmen Boyları ile özellikle de göçebelerle yoğun bir şekilde dolu olması. Hünkâr'ın bölgede kendini güvende görmesidir.

* Bölgede **Çepni** Türkmen boyu yaşamaktadır. Bir başka sava göre de Hünkâr buraya yalnız gelmemiş, kendisinin de mensubu olduğu **Bektaşlı Oymağı** ile birlikte gelip yerleşmiştir.¹⁴ Hünkâr Sulucakarahöyük'te dergâhını açar. O'nun düsturu "bilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır." Olur. Bundan 700 sene sonra M. Kemal'de "yaşamda gerçek yol gösterici bilimdir" diyecektir. M. Kemal sonunda Türkiye Cumhuriyeti'ni kuracaktır ki, büyük ölçüde Hünkârın öğretilerinin çağa uyarlanması ve uygulanmasıdır.(Bunun için Alevî – Bektaşîler Atatürk'e ve ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdır.)

* Hünkârın doktrini sonunda da Osmanlı devleti kurulacaktır.

f) Hünkâr'ın Mücerretliği

* H. Bektaş Anadolu'ya geldiği zaman mücerretti. Yani evli değildi. Bu Kalenderî – Haydarî dervişlerinde bir gelenektir. Ama Sulucakarahöyük'te durum başkadır. Yerleşmiştir. Birçok guruplar kendisine bağlanmıştır. Kutup – ül Aktap' tır Yani **Serçeşme**'dir. Yöneticidir. Sistemini tam oturtmamasına rağmen halifelerine **nasip** verirken mücerretlik aramaz.(Sofra, Çerağ, Âlem, post verir). * Alevîlik – Bektaşîlik evliliği özendirir. Evli olmak erdemli olmanın bir önkoşulu kabul edilir. Nasip almada, Cem'e **girmeye** evlilik zorunludur. Keza **Buyruk; bekârların**, dinini, imanını ve

¹³ A. Yaşar Ocak, Babaîler İsyanı, s: 142. Dergâh Yyl. İkinci bsk. 1996 İstanbul

¹⁴ A. Yaşar Ocak, Babaîler İsyanı, s:175

Müslümanlığını tamam görmez. Babagan Kolu Bektaşîleri evlidir. Postnişinlerin çoğunluğu evlidir.

* Mücerretlik Manicilikte Ortaya çıktı. Hıristiyan Keşişlikte kurumlaştı. Bektaşîlikte pek yüz bulamadı. Arnavut Bektaşîleri mücerretliğe eğilimli idiler. Bektaşîliğin ilk dönemlerinde yok. 16. yüzyılda Balım Sultan'ın getirdiği biliniyor.

* Hacı Bektaş'ın soyu ya da yolundan gittiği Hz. Muhammet, Hz. Ali ve onların çocukları hep evliydi

* Aşıkpaşaoğlu tarihinde Hünkâr'ın çocuklarının olduğu kayıtlıdır.

* Künh - ül Ahbar'ın V. cildinde tarihçi M. Ali, 1596 – 97 de Hacıbektaş'a gittiğinde, Balım Sultan'ın oğlu İskender Çelebi (Mürsel) ile görüştüğünde, Hacı Bektaş'ın soyundan gelenlerin adlarını öğrendiğini yazmaktadır.

* Peçevî Tarihi (1650) Kalender Çelebi Ayaklanmasını (1526 – 27) yazarken “Kadıncık Ana'dan, H. Bektaş'ın burun kanından doğma öz oğlu Habib'in soyundan gelmektedir.” diye yazar.

* Şemseddin Sami'nin. Kamus – ul Âlem'inde Kadıncık Ana maddesinde H. Bektaş'ın Kadıncık Ana ile evli olduğunu yazılıdır.

* Ahmet Rifat, 1871'de yazdığı Mirat-ül Makasit adlı yapıtında Kadıncık Ana ile evli ve çocuklarının olduğunu yazar.

* Osmanlı vakıf kayıtlarında Çelebiler için “H. Bektaş Ahfadı” (evlatları) diye yazar.

* Kaynaklarda eşi veya mane'î kızı olarak çok ad var. Kadıncık Ana – Kutlu Melek – Fatma Hatun – Fatma Nuriye... Hepi aynı kadını ifade etmektedir. Ama ayrı ayrı da olabilir. Doç. Dr. Mikail Bayram, Menakib-i Evhaduddin – i Kirmani'ye dayanarak Fatma Hatun'un, Kirmani'nin kızı, Ahi Evren'in eşi olduğunu ve 1261'de Sulucakarahöyük'e sığındığını ve Kadıncık Ana'nın bu kadın olduğunu, doğal olarak H. Bektaş ile evlendiğini ifade etmektedir.

* H. Bektaş, “derviş” tanımlamasının dışındadır. O eylem adamıdır. Çalışıp üretmektedir. Toplumdan kendini soyutlayan bir inziva adamı değildir. İşle tapınmayı ayıracak ölçüdedir. Bekârlık değil evlilik yaşantısına uymaktadır.

* Büyük olasılıkla İdris Hoca'nın kızı Fatma ile evlenmiştir. Dede ve Baba eşlerine **Ana** denildiği bellidir. Kadıncık Ana budur. Bu evlilikte Hünkâr'ın soyu devam etmiştir. Burun kanından doğma bir söylencedir. Zaten bilimle de çelişir.¹⁵

e) Hünkâr'ın Doktrini

Hünkâr çağını iyi analiz etmiş, Anadolu'nun Köseadağ Savaşı'ndan sonraki durumunu iyi kavramıştır. Hünkâr'ın öğretilerini ve çalışmalarını iki ana kategoride değerlendirebiliriz. Toplumsal ve bireysel

açıdan. Öncelikli olarak Anadolu'da birlik ve beraberliğin sağlanması için yapılan çalışmalardır. Türkmen inanç bazında çok sayıda tarikatlara bölünmüştür. Hünkâr öncelikle bu bölünmüşlüğü gidermeye soyunur. Babaî Ayaklanmasından sonra geriye kalan Babaîlerle Kalenderi, Haydarî, Edhemi gibi birçok Şîî - Bâtını bütün kesimleri bir araya getirerek **Bektaşîliğin** temellerini atar.¹⁶

* Tapınmayı toplumsallaştırarak (Cem töreni – Dara girme – Helâlık alma – Musahip kardeşliği gibi) adeta bir oto kontrol sistemi kurmuştur. Huzur ve barışık içinde yaşama ve en önemlisi de güven içinde bulunma. Haksızlığa uğramayacağı inancı, dürüst ilişkiler içinde bulunma .. Bu anlayış toplumdan dışlama (Düşüklük) ve korkutma sindirme gibi yaptırımlarla değil, bunun bilincine vararak. Dede ve babalar eliyle uygulanan adeta bir medeni hukuktur.

* Sımsıcak bir disiplin anlayışı. Huzur ve barışık içinde yaşama ile toplumsal ahlâk, etik ve kamu hukuku anlayışını yaşama geçirir. O'na göre bütünlük imanda, amelde ve ahlâktadır.

* İkincisi, birey olarak insani ele alır. Bunu da bireysel ve toplumsal olarak iki ana çizgiye oturtur. Bireysel olarak kişilerin kendi iç dünyası ile hesaplaşarak, bencillikten uzaklaşıp olgun bir kişi (Kâmil İnsan) olmanın ölçüleri ve ritüellerini saptar¹⁷ Bütün bu doktrini yazmış olduğu yapıtlarında açıklar. Öncelikle Arapça yazdığı **Makalat** adlı yapıtında.. Hz. Muhammet'in kurmuş olduğu ideal ve saf Müslümanlığı, Kuran'ı temel alarak yeniden yorumlar. Dilebilir ki İslâm'ı 7. yüzyılın sosyo – ekonomik, kültürel ve üretim biçimi boyutundan 13. yüzyıla göre yeniden değerlendirmiştir. Hatta günümüze kadar uzanacak bir takım dinamikler saptamıştır. Hünkâr'ın doktrininde öncelik bireylerin (muhip) Kâmil İnsan olarak yetiştirilmesidir. Bunu da dört kapı kırk makam esasına bağlamıştır. Tıpkı çağdaş bir öğrenimin aşamaları gibidir.

* Makalat'a göre Tanrı Âdemi dört türlü nesneden yarattı ve dört bölüğe ayırdı. Bu dört türlü bölüğün de dört türlü tapınmaları, dört türlü arzuları ve dört türlü hâlları vardır. Bu dört nesnenin **1. Toprak 2. Su 3. Ateş 4. Yel (hava)** dir

1. Bölük: ABİTLER: Bunlar ŞERİAT ehlidir.

Asılları “**Hava**”dır. Hava insanlar için hem şifa hem güçtür. Abitler gece – gündüz Tanrıya tapınırlar. Samandan taneleri yel ayırır. Kötü kokuları yel yok

¹⁶ **Ana Britannica** c: 3, s: 535 Bektaşîlik Md. , Ana Yy.cılık, 1986 İstanbul

¹⁷ **Prof. Dr. Esat Coşan**, Makalat, s:XII. T.C. Kültür B. Yyl.1000 Temel eser. 1996 Ank.

¹⁵ **Baki Öz**, agy. S: 19

eder. Dünyada helal, haram, temiz ve pis hepsi şeriat ile malum olur. Şeriat kapısı ulu kapıdır. (En'am Süresi a: 59)

* **Şeriat Kapısı on makam'dır** Bunlar;

1. İman etmek (Maide Suresi a: 9 – 1)
2. İlim öğrenmek :. (Al-i İmran S.si a:79)
3. Namaz – Oruç – Zekât – Hacc – Vatan Savunmasına katılmak – Cenabetsen yıkan (Bakara S. a: 43 – 183 – 185, Al-i İmran S. a:79, Hacc S. a: 78, Maide a: 6)
- 4 Helal kazanç ve faiz haram (Bakara. a:275)
5. Nikâh kıydırmak (Sahih Hadis)
6. Hayız - Lohusalıkta cinsel ilişki haram (Bakara a: 222)
7. Cemaatle namaz kılmak (Hadis)
8. Şefkattir: Akrabalık bağlarını korumak (Rad a:25)
9. Temiz yemek ve temiz giyinmek (Bakara a: 172 - Taha a: 81 – Müdessir S. a: 4)
10. İyiliği emredip, kötü şeylerden kaçmaktır. (Emr-i maruf ve nehy-i münker) (Al-i İmran a: 104- Tevbe a: 71)

2. Bölük: ZAHİTLER: Bunlar TARİKAT ehlidir.

Asılları "Ateş"tir. Bu nedenle gece – gündüz yanmaları ve kendilerini yakmaları gerekir. Şunu bilin ki bir kez yanan bir daha yanmaz.(Kur'an II /24)

* **Tarikat Kapısından da 10 makam vardır.** Bunlar;

1. Pirden el alıp tövbe etmektir. Ham ervanlıktan ayrılmış yetkin duruma gelmedir. Haktan halta inen bir kamu hizmetlisi durumuna gelmekti. (Kur'an III / 103 – Kur'an LXVI / 8 – Kur'an IX / 118 Kur'an LXV/3 - Kur'an XIV/ 3, 7 - Kur'an LV/60 – Kur'an XLII/25 - Kur'an XXII/78 – Kur'an LXXVII/23 – Kur'an XII/24 – Kur'an XXXII/75)

2. Mürid Olmak: Mürşidin isteğine uymak. Davranış ve düşünce düzeyinde verilen eğitimi kavramak ve özümseyebilmek için içtenlikle çalışmak. Kur'an XVI/43 Mürid üç türdür

- a) Mutlak Mürid: Şeyhine niçin deyip delil getirmez.
- b) Mecazi Mürid: Zahirde Şeyhinin, batında kendi İsteddiği gibi olur
- c) Mürted (Dönek) Mürid: Şeyhinin bir halini Görünce hemen yüz çeviri.

3. Saç kesmek (Tıraş) , Elbise değiştirmektir. Alevi-Bektaşilikte cinsiyet farkı yoktur. Çar – Darp erkânı giyinmek – kuşanmak ve saç kesilmesi kurallarıdır. Tıraşlı olarak Mescid –i Harama korkmadan giriniz. Kur'an XLVIII/27 –

4. Mücadele etmek: En düşman olan görülen düşmanla savaşmaktır. Kişinin kendi benliğini eğitmesi, dünya isteklerinden yüz çevirmesidir. (Nefis savaşında olgunlaşmak, pişmektir.)

Kur'an II/24

5. Hizmet etmektir. Hizmet eden hizmet bulur. Hz.Muhammet – İnsanların mutluluğu için Her türlü özveriye katlanmak ve alçak gönüllü olmaktır.

6. Korku (Havf) : Tanrı'nın bir yansıması olan İnsan'a ve doğaya kötülük etmekten kaçınmaktır Küfür ve inkârı bırakıp imana gel Kur'an II/50

7. Ümit etmek: Kutsal gerçeğe bir gün ulaşacağından, haklının haksızı mutlaka yeneceğinden emin olmak ve Tanrının rahmetinden ümidini kesme Kur'an XXXIX/53

8. Hırka, Zembil, Makas, Seccade, Subha (tespih) **İbrat** (iğne) ve **Asa'** Bunlar azizdir azizlere verilir. Kur'an LXV/3

Hırka: Tanrısal niteliklere bürünmek,

Zembil: Evrenin gizlerini bilmek, irfan aramak

Makas: Ahlak dışı eylemlerden vazgeçmek.

Seccade: İnsanın Tanrı tecellisi olduğuna inanmak.

Subha: Tanrıyı zikir etmek

İbrat: Doğruyu söylemekten çekinmemek

Asa: Tanrı'ya yaslanmak, O'ndan güç almak

9. Makam, Cemiyet, Nasihat, Muhabbet Sahibi Olmak Allah onları, onlarda Allah'ı severler. Kur'an V/54

Makam: Ruhsal olgunluğa ulaşmak, Simgesi: Post

Cemiyet: Tarikatça kabul görmektir.

Nasihat: Yol kurallarını öğretecek kadar bilmek

Muhabbet: Tanrı ve yol ulularını anmak

10. Aşk, Şevk, Sefa, Fakirlik'tir. Kur'an XII/101

Aşk: Tanrı'ya âşık olmak

Şevk: Tanrı aşkından dolayı mutlu olmak

Sefa: Mutluluğunu saklamamak

Fakirlik: Tanrı sevgisi ile benliklerden arınmak

3. Bölük: ARİFLER Bunlar **MARİFET** ehlidir. .

Bunların aslı "su"dur. Bilindiği gibi su, hem Arı'dır Temizdir. Ve hem de arındırıcıdır- temizleyicidir.

Bu nedenle Arif de hem temiz olmalı, hem de temizleyici olmalıdır. Ariflerin içinde murdar nesne bulunmaz. Tanrı Arifleri sever. Zira Ariflerin aslı tanrı'dandır. Asılların aslını sevmesi şaşılacak bir durum değildir. Gönül yoluyla yüce düzeye ulaşma, Tanrısal gizlere (sırlara) ulaşma evresidir.

* **Marifet Kapısı'nda 10 makam vardır. Bunlar;**

1. Edep: Eline, diline, beline sahip olma halidir.

2. Korku: Marifet kapısından tekrar Tarikat kapısına düşme korkusu ile davranışlarını eleştirel bir anlayışla devamlı kontrol etmesi, bencillik, kin ve garezden uzak durmalı, engelleyici bir korkunun kuşatıcılığında vicdanının sesini dinleyerek, eksiklerini saptayarak geleceğe daha arınmış olarak çıkmaktır.

3. Pehrîzkâlık: Hiçbir şeyde aşırı olmamak, aşırıya kaçmamak, ulaşılan manevi aşamanın verdiği sarhoşluktan korunmak, bu duyguyu yanlış algılayıp kendini yitirmemek ve mahrem olan şeylerden uzak durmaktır.

4. Sabır ve Kanaat: Bir olgunluk evresi olarak algılanan bu makamda; Tanrı'dan başkasına yakınmamak, kutsal gerçeğe giderken aceleci olmamak, taşkınlık yapmamak, ölçülü olmak, mürşidin verdiği kadarıyla yetinmek, nefsine uyup mürşidinden kaldıramayacağı isteklerden bulunmamaktır.

5. Utanmak: Yakışıksız davranışlardan ve uygunsuz işlerden kaçınmak, kınanma, ayıplanma kuşkusuyla bir şeyi yapmaktan ya da yapmamaktan sıkılmak.

6. Cömertlik Bilgisini ehliinden esirgememek, bilgisinden layık olanı yararlandırmak, bunu ibadetin bir gereği olarak algılamak ve bu yolla insanın kendisini arı kılmasıdır.

7. Bilim Tarikat yolunda gönül yoluyla önce kendini, sonra kendi özünde Tanrı'yı bulmak, sezgisel aklını kullanarak kesin bilgiye ulaşmaktır.

8. Gösterişsiz yaşama, miskinlik: Kişinin kendisine hiçbir varlık tanımaması, teslim olması, uzlaşması, yola, yolun kurallarına tam olarak uyması ve bağlanmasıdır.

9. Arif olma(marifet/ hüner) : Tanrı'nın gönül bilgisi, duyarlığı, derinliği yoluyla kendi özüyle bütünleşmesine izin verdiği ve bu yolla kendi yüce varlığını görebilmesi lütfünü sağladığı, kendi özünü tanıma tadının zevkini verdiği biçimindeki yüksek olgunluk aşamasına ulaşmasıdır.

10. Kendi Özünü bilme: Son amacını "âlem- i ekber"de bulan ve küçük evren olarak algılanan insanı tanımak, bu yolla son amacını "âlem- i asgar"da bulan ve büyük evren olarak algılanan âlemin farkına varmak, bu bağlamda Tanrı'nın bütün sıfatlarının insanda ortaya çıktığının ayırımına ermektir.

4. Bölük: MUHİPLER, Bunlar HAKİKAT ehlidir.

Asılları **toprak**'tır. Toprak gönüllü teslim olmanın simgesidir. Bu nedenle Muhip'te teslimiyet ve rıza içinde olmalıdır.

Nitekim Hz. Muhammed şöyle buyurur ; "her nesne tekrar aslına döner." Kur'an XX/55

*Hakikat, bir ilham makamıdır. İlham doğrudan Tanrı vergisi olarak kalbe, gönülde doğan anlam, sezgi ve bilgidir. İlham, yalnızca arınmış gönüllere iner. İlhamda aldanma ve yanılma olasılığı yoktur. Hakk'ı görme, tanrısal âlemin gücü içerisinde erime, sonsuzlaşarak "bekalaşma" hakikat evresinde gerçekleşir.

Kamil insan olma yolculuğunun sonuncusu ve yetkinliğe varma aşamasıdır. "Muhibler"le özdeşlenilir. Bu evrede Hakk'tan halka inilir, yararlı işler yapılır. Düşünce aktarımında son derece cesur ve kurulu düzenin kurallarını yıkıcı, dünyasal yaşamını kurallara alan her türlü baskıya karşı tepkici bir tutum sergilenir. Hakikat kapısının makamları şunlardır:

1. Toprak(Turab) olma: Herkesin "ayak toprağı" anlamında alçakgönüllü olma, Tanrı'dan gelen her şeyi gönül hoşluğuyla karşılamak, Tanrı'nın hoşnutluğunu, onayını kazanmak, kendini yol kurallarına bırakmak ve teslimiyete ermektir.

2. Tüm insanları bir görme: İnsanlar arasından din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmamak ve tüm insanların inançlarına hoşgörülle bakmaktır.

3. Elinden geleni esirgememe: Verici olmak. Elinden gelen bir hizmeti, yardımı vermektен, yapmaktan kaçınmamaktır.

4. Kimsenin ayıbını görmeme: İnsanların iyi, yararlı ve üretici yanını yakalamak; insanların kusurlarını, ayıplarını örtücü olmak, onları büyötmekten, yaymaktan kaçınmaktır.

5. Tevhid anlayışında olma: Bütün varlık türlerinin Tanrı'da "bir" olduğuna inanmak, Tanrı'dan başka varlık tanımamak, Tanrı'nın birliğine, Ali'nin **Tanrı'nın "velisi"** olduğuna inanmak, Tanrı'nın görüntüsü durumundaki tüm canlı- cansız varlıkları sevmek ve bunu bir ibadet olarak algılamaktır.

6. Vahdet- i Mevcut anlayışında olma: Tanrı'ya yakın olmak, Tanrı'yla bir olmak ve Tanrı- evren-insan üçlüsünden oluşan "birliği" Tanrı olarak algılamaktır. Vahdet- i Vücut biçiminde görülen tasavvuf akımı, Alevilik- Bektaşilik'te "Vahdet- i Mevcut" biçimini almıştır.

7. Anlamı bilme, sırrı öğrenme: Gönül sezgisi yoluyla duyular üstü bilgiye ulaşmak. Marifete ermek. Batın ve tarikat bilgisini özümsemek ve hakikate ermek; nefsin isteklerinden sıyrılıp derin düşünceye dalarak, "Tanrı evi" olarak tanımlanan gönülde ortaya çıkan görüntülenmiş(gayb durumu) şeylerin, yani Hakk'ın örtülediği ancak halka bildirmedikleri şeylerin ayırımına varmak, sırda ermek; ulaştığı anlamı, erdiği sırrı, ehil olmayandan sakınmaktır.

8. Seyrü sülûğünü tamamlama: Seyrü sülûk aşamaları sıralamasında son evre olarak benimsenen ve Tanrı'dan halka dönmek olarak algılanan "seyri anillah"(Tanrı'dan yolculuk) aşamasını tamamlayıp gerçekle gerçek olmaktadır.

9. Gerçeği gizlememe: Sohbet, muhabbet hakikat sırrını Hakk'tan halka taşımak; inançtan akla atlamak ve aklın öncülüğünde kâmil toplumu yaratmaya koyulmaktır.

10. Münacat ve müşahede: Tanrısal sırları ve tecellileri seyretmek, bu yolla tanrısal âlemi görmek; her an "Tanrı evi" olarak algılanan gönülde Tanrı ile söyleşide bulunmak; tarikat ulularını övmek ve onlara bağlılıklarını bildirmektir.

*Şeriat kapıdır. İmam tarafından öğretilir. Bir ölçüde ilkökul denilebilir. İkincisi ise **Tarikat** kapısıdır. Ortaöğrenimle eş değer sayılabilir. Mürşit tarafından öğretilir. (Alevilerde Dede., Bektaşilerde Baba) Mürşitsiz yola girilmez. Çalab Tanrı'yı dost bilir kendine, korku ve tasa kalkar arada.

İnancın esası sevgiye dayanır.¹⁸ Üçüncü kapı ise **Marifet**'tir. Bu kapıya yükselenler Arif seviyesindedir. Kul, Çalab Tanrı'ya ulaşır. Dünya ve ahreti terk eder. Dördüncü ise **Hakikat** Kapısıdır. Arif, Çalab Tanrıya ulaşmış, hemdeleşmiş ve teslim ve toprak olmuştur.¹⁹

Hünkâr bu öğretilerini kısa zamanda geniş bir kesime (36.000 çerağ uyandırmıştır.) öğretmiştir. Bunları Anadolu'nun çeşitli yerlerine görevli göndermiştir. Ahiliğin kurucusu olan Ahi Evren'le (*Ahilik; Abbâsî kökenli fütüvvet anlayışından etkilenmesine rağmen gerçekten tam anlamıyla bir Türk ırası taşıyan Ahilik, sanat ve üretim ve kamu etiği ve Türk konuksever- liğinin yaşma uygulaması olan bu doktrin Bektaşiliğin kentsel yaşama uygulamasıdır. Ahiliğine giriş törenleri Bektaşiliğe giriş törenlerinin aynısıdır*)²⁰ ilişki kurarak ve bizzat görüşerek onu etkilemiş ve kentlerde doktrini uygulama alanına koydurmuştur.

Hünkâr, Kutb ül – Aktab'dır. Aktab kutb'un çoğuludur. Kutb ise Sufilerin en üstünü demektir. Yani Kutupların kutbu, aynı zamanda O **Veli**'dir. (çoğulu evliya) Veli ise Çalab Tanrı ile yakın ilişkilerinin bir sonucu olarak doğaüstü veya bir Müslüman'ın deyimiyle "**gayb âlemi**"ni onların görüşlerine kapayan perde zaman zaman açılır ve cezbe hallerinde onlar, peygamberlik seviyesine yükselirler²¹

g) Hünkâr' in Doktrinin de Değişiklik Oldu mu?

* Bazı yazarların ortaya koyduğu "H. Bektaş Tarikat Kurmamış, Balım Sultan kurmuştur."Anlayışı gerçeklerle bağdaşmıyor.

a) Fuat Köprülü (Prof. Dr.) dönemin yazma belgelerine dayanarak Bektaşiliğin ayin ve erkânın H. Bektaş tarafından saptandığını belirlemiştir. Hacı Bektaş bu tarikatın hem kurucusu hem de **Piri**'dir.

b) Bektaşî ozanı Muhyiddin (öl.1476) **Hızırname** adlı yapıtında H. Bektaş'tan söz eder. Sarı Saltık. Yunus Emre gibi çok sayıda mutasavvıf dervişin kendisine bağlı olduğunu ve bunları eğittikten sonra Anadolu'ya görevli gönderdiğini yazmaktadır.

c) Fakih Eminüddin Baba b. Davut tarafından 1497/8 yazılarak II. Bayezit (1481 – 1512) e sunulan **Risale – i Kudsiyye**' de Bektaşî şeyhlerinin **Elif – i**

¹⁸ **Doç. Dr. B. Noyan Dede Baba**, Kur'an –ı Kerim 10/62 Türkçe – Şiir s: 271. 1.bsk. 1997 Ankara

¹⁹ **Kur'an – ı Kerim**, XX / 55

²⁰ Prof. Dr. Neşet Çağatay, Bir Türk Kurumu olan Ahilik s: 39, TTK Basımevi, 1989 Ankara

²¹ Raynold A. Nicholson, İslâm Sufileri, s: 99 Çağlar Yyl. 2004 Ankara

Taç'ından söz edilmektedir. (Bu taçı tarikatçılar giyer) **d**) Aynı Elif – i Taç'tan Aşıkpaşaoğlu'da bahseder.

* Bütün bunlar göstermektedir ki Hünkâr, Balım Sultan'dan çok önceleri bu tarikatı kurmuştur. Hacı Bektaş Horasan'dan getirdiği “**dört kapı**” anlayışına, her kapıya onar, onar **makam** ekleyerek Aleviliğin Bektaşiliğin yol süreğini ortaya koymuştur. Anadolu'daki Alevi ve türevi bütün hetereks – batini akımları ve toplulukları bir potadan eriterek **Kur'an – ı Kerim**'i temel alarak bir kalıba dökmüştür.

* Hacı Bektaş'tan sonra tarikatın başına Abdal Musa geçmiştir.

* **Bahm Sultan** (1467 – 1516) Bektaşilik için ulu bir kimsedir. O Pir – i Sani'dir (İkinci pir) Geçmişi pek belli değildir. Devşirme olduğu sanılıyor. * II. Bayezit (1481 – 1512) O' nu H. Bektaş Dergâhının başına getirdi. (1501) Amaç; Türkmen – Kızılbâş – Alevî – Bektaşî topluluğunu İran Şiîliğinin etkisinden kurtarmaktı. Bu durum Bektaşîlik ile Osmanlı devletini iyice senli benli etti. . Bektaşîlik adeta bir devlet tarikatı oldu. Birçok yönetici, bürokrat, ulema Bektaşî oldu.

* Balım Sultan Dergâhın başında iken Bektaşîliğe yeni bir biçim verdi. Erkannameyi yeniden düzenledi. Osmanlı Devletinin desteği ile örgütlü ve disiplinli bir yapı ortaya çıkardı.

* Kent ve kent çevrelerindeki dergâhlara çeki düzen verildi. Böylece kontrol edilemeyen kırsal kesim eski durumunu devam ettirdi. Böylece Alevi – Bektaşî toplumu ikiye bölünmüş oldu. Babagan koluna bağlı Kent Bektaşîliği. Ve Çelebilere ve Ocaklara bağlı Alevilik- Bektaşîliktir.

* Salım Sultan'ın Erkânnameye eklediği yenilikler;

1- Soydan Alevi olmayanlar Bektaşî olabilecekti.

2 – 12 İmam kültürünü Alevi – Bektaşîliğe soktu. Ve bu Oniki sayısı çok önem kazandı.

3 – Bektaşîliğe Mücerretlik (evlenmeme) anlayışını getirdi. Kendisi de bir mücerret idi.

4 – Toplantılarda şerbet içme yerine şarap içilmeye başlandı.

5 – İbahiyeçilik²² anlayışını getirdi.

6 – Telhis (üçleme) anlayışını getirdi. (Allah – Muhammed – Ali) (Hristiyanlık' ta: Allah – İsa – Ruh ül Kudüs)

7 – Hurufilik anlayışı Bektaşîliğe girdi.²³

8 – Dört Kapı'dan ilk ikisine (Şeriat –Tarikat) yer verilmedi.

9 – Oniki köşeli Palhenk Taşı²⁴ kolye takmak adet oldu.

²² **İbahiye: Sünni** anlayışın yasakladığı ve günah olarak değerlendirdiği şeyleri yasak görmemek, hatta bir bölümünün tersini yapmak anlayışıdır. Böylece Bektaşîliğe tevîl (yorum) yolunu açtı. **B. Öz.** agy. s: 33

²³ **İslâm Anskl.** C: 2, s: 416 – 417

10– Mengüç Takma (Terk ve tecrit anlamında)

11- Oniki Post: Oniki İmam sırrı olan postlar şunlardır

1 – Horasan Postu	= Hacı Bektaş Veli
2 – Aşçı postu	= Seyyit Ali Sultan (Kızıl Deli)
3 – Ekmekçi Postu	= Bahm Sultan
4 – Nakip Postu	= Kaygusuz Abdal
5 – Atıcı Postu	= Kamber Ali Sultan
6 – Meydancı Postu	= Barı İsmail Sultan
7 – Türbedar Postu	= Karadonlu Can Baba
8 – Kilerci Postu	= Hacim Sultan
9 – Kahveci Postu	= Şah Şazeli Sultan
10 – Kurbançı Postu	= Halil İbrahim Makamı
11 – Ayakçı Postu	= Abdal Musa Sultan
12 – Mihmandar Postu	= Hızır Aleyisselam

Budan esinlenerek Cem (görgü – Dar – ı Mansur) törenlerinde yerine getiriler **Oniki hizmet** vardı

Bektaşî tekkelerinde yapılan temel hizmetlerin her biri bir Alevi- Bektaşî ulusunun adına dayandırılarak adlandırılır ve yapılır. Bunlar da Oniki anlayışı üzerine oturtulmuştur. Şu adlar yer alır:

1- Tarikatçı: İmam Hasan

2- Faraş: İmam Hüseyin

3- Hallak (Berber) : Muhammet Hanefi

4- Zakir: Abdüssamet

5- Sofracı: Abdulvahap

6- İbrikdar: Salman – ı Farisî

7- Saki (Su – mey dağıtıcısı) Tayyib

8- Meydan Hizmetçisi: Abdümüün

9- Gözcü: Abdülkerim

10- Pervaneci (Haberci) Abdullah

11- Çerağcı: (Muamları yakan)

12- Bevvap (Kapıcı) Abdülcelil

Memet TEMUR
E. Tarih Öğretmeni

²⁴ **Palhenk Taşı:** Dervişlerin boyunlarına astıkları, gönüllerini Tanrıya bağlayan simge, H. Bektaş taşı